

УДК 343.98

І.В. Леоненко
кандидат юридичних наук,
доцент секції приватної детективної діяльності
кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Криміналістичне забезпечення доказування при розслідуванні злочинів

У статті досліджено взаємозв'язок криміналістики та процесу доказування при розслідуванні злочинів. Визначено особливу роль та значення теорії пізнання та теорії ідентифікації під час дослідження доказів та встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Ключові слова: криміналістика, доказування, доказ, розслідування, злочин, пізнання, теорія ідентифікації.

И.В. Леоненко
кандидат юридических наук,
доцент секции частной детективной деятельности
кафедры государственно-правовых дисциплин,
ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК»

Криминалистическое обеспечение доказывания при расследовании преступлений

В статье исследована взаимосвязь криминалистики и процесса доказывания при расследовании преступлений. Определена особая роль и значение теории познания и теории идентификации в ходе исследования доказательств и установления объективной истины в уголовном производстве.

Ключевые слова: криминалистика, доказывание, доказательства, расследование, преступление, познания, теория идентификации.

I. Leonenko
Candidate of Law (PhD),
Associate Professor of Private Detective Section
Department of state-legal disciplines,
«KROK» University

Criminalistic proof of the process of evidence in the investigation of crimes

The article examines the relationship between criminalistic and the process of evidence in the investigation of crimes. The special role and significance of the theory of cognition and the theory of identification in the course of research of evidence and the establishment of objective truth in criminal proceedings have been determined.

Key words: criminalistic, proof, investigation, crime, knowledge, theory of identification.

Постановка проблеми

Сьогодні стрімкими темпами йде процес адаптації вітчизняного законодавства до відповідних європейських стандартів. Чисельні зміни нормативно-правової бази зумовлюють приведення у відповідність наукових положень та практичних рекомендацій. Окрім цього, з'являються нові інститути в системі національного законодавства. Так, наприклад, 28.12.2015 року до Верховної Ради України було подано проект Закону № 3726 «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», завдяки чому в Україні розпочався процес становлення та розвитку приватної детективної діяльності, центральними елементами якої є *теорія пізнання* та *процес доказування* (збирання та дослідження доказової інформації в інтересах замовника).

Криміналістика як наука зародилася в надрах кримінального процесу, а тому – допоміжна наука щодо останнього. Головним завданням кримінального процесу є встановлення об'єктивної істини у процесі розслідування злочину, а також отримання достовірної інформації про реальну дійсність, яка мала місце при вчиненні злочину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам доказування у кримінальному процесі та його криміналістичному забезпеченню присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних учених-процесуалістів та криміналістів, зокрема: В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, А. В. Іщенко, І. П. Красюка, С. В. Курильова, А. М. Ларіна, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, М. А. Погорецького, С. М. Стахівського, Ф. Н. Фаткуліна, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила та інших. Окрім цього, слід виділити наукові праці вчених І. Д. Андрєєва, Р. С. Белкіна, П. Д. Біленчука, А. В. Іщенко, О. В. Челишевої, М. П. Яблокова, які зробили досить вагомий внесок у гносеологічні, теоретичні та методологічні основи криміналістики.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Незважаючи на наявність багатьох на-

укових праць вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених проблемам доказування, теоретичному та методологічному аспектам криміналістики, досі відсутнє комплексне дослідження проблеми криміналістичного забезпечення доказування із застосуванням гносеологічного підходу крізь призму *теорії пізнання* та *теорії ідентифікації*.

Формування цілей статті

Метою статті є дослідження взаємозв'язку криміналістики та процесу доказування при розслідуванні злочинів, а також визначення особливої ролі й значення теорії пізнання і теорії ідентифікації під час дослідження доказів та встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу

В основі будь-якої діяльності, спрямованої на дослідження (оцінку) доказової інформації, лежить теорія пізнання. Так, розслідування є пізнавальною діяльністю слідчого, яка спрямована на пошук, фіксацію, збирання, вилучення, перевірку та оцінку фактичних даних (інформації) про обставини вчинення кримінального правопорушення. Така інформація міститься у слідах злочину. Таким чином, діяльність слідчого спрямована на пошук цих слідів процесуальними методами і засобами. Вона реалізується із застосуванням системи криміналістичних методів, засобів та прийомів криміналістичної техніки, тактики і методики. Пізнавальна діяльність слідчого, спрямована на встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, здійснюється у формі *доказування* [1, с. 202].

Саме *пізнання* є центральним елементом як слідчої, так і криміналістичної діяльності, оскільки остання ґрунтується винятково на виявленні, отриманні, фіксації, дослідженні та використанні фактів об'єктивної дійсності – *доказової інформації*, що має значення для кримінального провадження та встановлення істини.

Пізнання у філософії діалектичного матеріалізму визначається як отриман-

ня результатів істинного уявлення про щось, здобуття певних знань як продукту суспільно-трудової і розумової діяльності людей, що є ідеальним відтворенням у мовній формі об'єктивно закономірних зв'язків практичного перетворення об'єктивного світу [2, с. 448].

Основною складовою гносеології діалектичного матеріалізму є *теорія відбиття*. Здатністю відбиття у філософії діалектичного матеріалізму визначено таку властивість матерії, коли в результаті взаємодії матеріальні об'єкти, змінюючись під впливом інших, відбивають, відтворюють, запам'ятовують деякі особливості цього впливу, що зумовлює їх пізнання [3, с. 33]. При цьому слід зауважити, що в природі не існує абсолютно схожих між собою двох об'єктів матеріального світу. Дане положення є основою *криміналістичної ідентифікації*, яка є одним із засобів доказування в кримінальному судочинстві. В свою чергу, мета доказування збігається з метою кримінального судочинства та полягає у встановленні *істини*.

Методологічною основою ідентифікації як форми пізнавальної діяльності є закони формальної логіки, головним чином, закон тотожності та категорії матеріалістичної діалектики. Згідно з цими законами:

1. Усі об'єкти, події матеріального світу взаємопов'язані та є нескінченним сплетінням зв'язків і взаємодій. Якщо відомий наслідок, то неважко встановити причину й навпаки.

2. Події та явища матеріального світу індивідуальні (визначені), оскільки нема двох речей, які були б однакові. Це фундаментальне положення дозволяє знаходити та пізнавати реальні об'єкти, зумовлені практичною діяльністю людини.

3. Всі об'єкти матеріального світу перебувають у постійному русі, розвитку та зміні. Однак індивідуальність і визначеність об'єкта передбачають його відносну стійкість, незмінність, тобто збереження характерних ознак, що дозволяють ототожнити його з самим собою. Хоча ототожнюваний об'єкт увесь час змінюється,

ідентифікація його в процесі пізнання загалом та судово-слідчому зокрема широко використовується як метод [4, с. 21].

Отже, сутність криміналістичної ідентифікації полягає в зіставленні об'єкта і його відображень. Сам процес відображення обумовлений у кожному випадку взаємодією відбиваного об'єкта чи явища з навколишнім середовищем, в якому відбувається його відображення.

Кримінальні процесуальні норми і криміналістичні рекомендації взаємозумовлені. Прийоми та методи криміналістики повинні ґрунтуватися на загальних положеннях кримінального процесу, а також забезпечувати *процес доказування*, що полягає у виявленні, фіксації, збиранні, дослідженні (оцінці) й використанні доказів. У свою чергу, встановлення об'єктивної істини під час досудового розслідування неможливе без застосування криміналістичних методів, засобів та прийомів, основою яких є теорія ідентифікації.

Таким чином, можна чітко відслідкувати взаємозв'язок філософських складових діалектичного матеріалізму – теорії пізнання та теорії відбиття з теорією доказування у розслідуванні злочинів, яка є основою таких наук, як криміналістика й оперативно-розшукова діяльність. Окрім цього, теорія доказування, як було зазначено вище, також є основою приватної детективної діяльності, метою якої є *пошук, збирання та фіксація інформації, розшук предметів, майна, людей і тварин, встановлення фактів і з'ясування різних обставин на замовлення замовника й згідно з договором про надання приватних детективних (розшукових) послуг* (ч. 1 ст. 12 Законопроекту) [5].

Висновки

Таким чином, слід зазначити, що прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень можливо лише тоді, коли вони ґрунтуються на перевірених та об'єктивно оціненій доказовій інформації, одержаній у відповідності до вимог чинного законодавства. В основі як криміналістики, так і процесу доказування лежить

теорія пізнання, оскільки всі засоби, методи та прийоми, які використовуються слідчим і експертом-криміналістом, спрямовані на забезпечення їхньої пізнавальної діяльності. Якщо ж розглядати пізнавальну діяльність у криміналістичному ас-

пекті, то стрижнем будь-якого експертно-криміналістичного дослідження є *теорія ідентифікації*. Саме завдяки цій теорії відсоток хибних результатів експертно-криміналістичної діяльності сьогодні зведений до мінімуму.

Література

1. Топорецька З. М. Криміналістичне забезпечення доказування події кримінального правопорушення в кримінальних провадженнях про зайняття гральним бізнесом / З. Топорецька // Вісник кримінального судочинства: науково-практичний журнал. – № 2. – Київ, 2015. – С. 201 – 207.
2. Філософія: Підруч. / за заг. ред. М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. Рибалка. – Х., 2001. – 672 с.
3. Коршунов А. М. Отражение, деятельность, познание / А. Коршунов. – М., 1979. – 216 с.
4. Криміналістика. Друге видання : Підручник / А. В. Кофанов, П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2013. – 228 с.
5. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Проект Закону України № 3726 від 28 грудня 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580